

Jasna Stojanović*

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet
Srbija

PREVOD KOMADA *HIMMELWEG* HUANA MAJORGE

UDC 821.134.2-2
(PREVOD SA ŠPANSKOG)

Ćerki Beatris

I Časovničar iz Nirnberga

Izgovara se „hi-mel-veg“. Ne jedna, već dve reči: „Himmel“ znači „nebo“. „Weg“ je put, staza. „Himmelweg“ znači - „nebeska staza“. Taj izraz sam prvi put čuo upravo ovde, za vreme rata.

Stigao sam u Nemačku kao delegat Crvenog krsta. Oduvek sam imao sluha za druge, zato sam i rešio da se zaposlim u Crvenom krstu. Strašno sam se razočarao kad su me odbili. Ali onda sam opet pokušao i bio primljen. Vremena su se bila promenila i moje znanje nemačkog se pokazalo dragocnim. Tada niko nije hteo da ide u Nemačku. Ja sam odmah prihvatio.

Uvek sam imao sluha druge. Kad su me poslali u Berlin, verovao sam da mogu nešto da učinim za druge. Dobio sam zaduženje da obiđem logore za ratne zarobljenike i uverim se da se poštuju međunarodni dogovori. Osećao sam se korisnim dok sam proveravao u kakvim uslovima žive zatvorenici, kakva je higijena, ishrana... Kad god sam bio u prilici da nekom spasim život, to sam i činio. Mogao sam, recimo, da uperim prstom u engleskog pilota osuđenog na smrt i kažem Nemcima: „Znam da je jedan nemački pilot zarobljen u Engleskoj. On će biti pogubljen ako ubijete ovog čoveka ovde.“ U ratu se tako razgovara.

Tada smo živeli u Berlinu, u Berliner Wansee, kraj jezera, u kući koju nam je ustupila nemačka vlada. Prostrana, lepa - nikada nisam živeo u takvoj kući. Uprkos svemu, imam lepe uspomene iz tog doba. Na sreću, brzo zaboravljamo ono ružno. Stanovali smo zajedno, svi delegati Crvenog krsta u Berlinu. Kada bi se vratili sa

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: jasto@fil.bg.ac.rs

misije, to mesto nam je ličilo na raj. Nismo se družili s Nemcima. Komunikacija s njima svodila se na najmanju meru, na najnužnije.

Jednog jutra, u razgovoru o poslu i još koječemu, spomenusmo i vlasnika kuće, Jevrejina. Niko nije našao za shodno da skine sa zida portret njega, njegove žene i ćerke. Krenuli smo od umetničke vrednosti slike da bi na kraju zaključili da neko mora da pođe u obilazak civilnih logora.

Jel treba da objasnim u čemu je razlika? Nisi mogao da upreš prstom u Jevrejina osuđenog zato što je Jevrejin i da kažeš Nemcima: „Znam jednog nevinog čoveka koji će biti pogubljen ako ovaj čovek bude ubijen“. Nismo imali šta da ponudimo Nemcima. Nisu nam dali ni da priđemo civilnim logorima.

Posmatrajući portret jevrejske porodice, tog jutra sam rešio da krenem u jedan od tih logora. Moja propusnica delegata Crvenog krsta tamo nije važila, a zastavica na kolima vijorila se kao bezvredna krpa. Nisam imao dozvolu da uđem, ali jesam boksove cigareta, najlon čarape, američke tranzistore, sve što je vrlo ubedljivo kada treba izdejtstvovati neki papir. Obično parče papira da bi pred mojim vozilom mogla da se otvori kapija. Pri svakoj kontroli izgovarao sam isto: „Idem na razgovor kod komandanta logora“. Više od dvadeset prepreka pre nego što stignem do njega.

On je čovek plavih očiju, približno mojih godina; mislio sam da će biti stariji. „Izvolite. Čime da vas ponudim? Kafa?“ Služi me kafom. „Imate dozvolu za posetu?“ Dobro zna da se takve dozvole ne izdaju. Kažem zašto sam došao: „Možemo da nabavimo lekove za vašu ambulantu“. Razumete, to je bio izgovor, to s lekovima je bio jedini izgovor koji mi je pao na pamet. On zapaža moj naglasak: „Mnogo volim vašu zemlju. Bio sam tamo na odmoru, pre rata“. Ne znam da li želi da mi saopšti da njegova porodica sebi može da priušti letovanje u inostranstvu. Kao dete iz skromne porodice, ja nikada nisam putovao. Rat mi je pružio mogućnost da odem u inostranstvo. A on našao da raspreda o mojoj zemlji. Neko povremeno uđe s listom papira, po potpis. Sve je kao u pravoj kancelariji. Reklo bi se da svi rade nešto korisno. Razgovaramo o mojoj zemlji, sve dok mi ne pođe za rukom da se vratimo na temu. On treba da stekne poverenje, a ja moram da glumim: „Voleli bismo da pomognemo. Možemo da dostavimo lekove“. On malo razmišlja, pa kaže: „Možete poslati lekove, da. Mi ćemo se postarati“. Osećam da mogu i dalje: „Potrebne su nam izvesne informacije kako bismo poslali lekove“. „A, zato ste došli. Trebaju vam informacije“. I začuti. Pomislim: „Dobro, druškane, tvoj izlet je završen.“ Ali on kaže: „Ne vidim zašto ne. Trebaju vam informacije“.

Poseže za telefonom: „Naš gost će obići logor. Obavestite Gotfrida. Naš gost ima dozvolu da mu se otvore sva vrata“. Zatim mi se obraća: „Jevreji su zatvoreni ljudi. Ne vole da im stranci zaviruju u život. Još jedna kafa?“ Prihvatam. Objašnjava mi da se više oseća kao Evropljanin nego kao Namac. Želi da se rat što pre završi, jer je, po njemu, ovo građanski rat. Pokazuje mi biblioteku: „Kalderon, Kornej, Šekspir... To je za mene Evropa“. Neprijatno mi je. Želi da mi stavi do znanja da je obrazovan? Obrazovaniji je od mene, to je jasno. Čovek kome je društveni položaj omogućio da ide u najbolje škole, da putuje i upoznaje zanimljive ljude. Dok polazimo u obilazak, objašnjava mi da je rat greška, nesporazum među braćom. Koračamo; napuštamo drvene barake i približavamo se kućicama od crvene cigle. Na stepeništu jednog paviljona dočekuje nas nasmejan muškarac, prvi čovek bez uniforme. Komandant ga predstavlja: „Gradonačelnik Geršom Gotfrid“.

Na trenutak zastajem, zatečen. Nasmejani čovek, Gotfrid, liči na muškarca sa portreta u berlinskoj kući. Pažljivo slušam njegov pozdrav, jer ga izgovara neobičnim glasom: „Ako dozvolite, ja ću vam biti vodič. Možete da fotografirate sve što želite“.

Da, poneo sam mali foto-aparat. Možda ste viđali te slike. Fotografisao sam mnogo toga. Gotfrid mi svaki čas ponavlja kako mogu da slikam. Slikam ulice, asfaltirane i čiste; kućicu u kojoj svira orkestar, na sred trga; park sa spravama za ljuljanje u obliku životinja; šarene balone.

Ljudi me čudno gledaju. Možda zato što nisam u uniformi? Gledaju me kao nekoga ko nije ni njihov, a nije ni Namac. Stičem neprijatan utisak da me izbegavaju. Sunčano je, ljudi šetaju.

„Šta ste očekivali?“, pita me Komandant. „Mršave ljude u prugastim pižamama? I ja sam čuo te gluposti. I vi, jel tako, Gotfride?“

Gotfrid odgovara da jeste, da je i on čuo. „Dozvolićete da vas pozovem na ručak“, kaže. „Jednostavan ručak. Ovo su teška vremena za sve“. Ulazimo u crvenu baraku i ručamo sa porodicom Gotfrid. Laknulo mi je što ne liče na porodicu sa berlinskog portreta. Na stolu povrće i beli hleb. Gotfrid izgovara jevrejski blagoslov i kaže: „Možete fotografisati ako želite“. Sigurno ste viđali te fotografije. Fotografije skromne kućice, s pogledom na trg. Prišli smo prozoru dok smo pili kafu: Namac, Jevrejin i ja. Komandant, gradonačelnik i službenik Crvenog krsta. Trg je pust u vreme ručka, kao da se maleni grad odmara. Čini mi se da je pravi čas da postavim praktično pitanje, recimo o kanalizaciji ili pošti. Ali Komandant ne želi da razgovara o tome. „Nećemo o politici. Predivno je popodne, hajde da ga ne traćimo. Gotfride, naš gost ne može da ode a da ne vidi stanični sat“.

Komandant predlaže da ka stanici pođemo preko šume, uz obalu reke. Gotfrid korača kraj mene, ćuti, dok Komandant predviđa šta će se dalje događati: „Ovaj rat je zajedničko delo celog čovečanstva. I mir koji će uslediti biće delo celokupnog čovečanstva.“ Koračamo gustim delom šume; svetlost se jedva probija. Komadant me pita verujem li u Boga. Odgovaram „da“, jer sam tada još uvek verovao. Komandant misli na Spinozinog Boga i citira Spinozinu rečenicu: „Kad ljubav pobedi mržnju, pretvara je u ljubav; a ta ljubav još je veća ukoliko joj je prethodila mržnja.“ U reci se devojčica igra s lutkom. Zastajem da slikam devojčicu.

Časovnik na stanici pokazuje tačno šest. Gotfrid mi objašnjava: „Konstruisao ga je oko hiljadu petsto druge majstor Peter Henlajn iz Nirnberga, čuveni proizvođač mehaničkih igračkaka. Nije na točkiće, iako tako izgleda, već na klatno“. Kazaljke se ne pokreću i ja polako uviđam šta mi je čudno u govoru gradonačelnika Gotfrida. „Klatno je jedna metalna šipka koja sa obe strane ima dva tega. Preko malih poluga ta šipka upravlja kružnim pokretom točka“. Kao da... Ne samo ovog časa, dok mi objašnjava mehaniku sata, već i kad priča o vremenu ili kad me služi hlebom: Gotfrid govori kao automat.

Mladić se udvara devojci na staničnoj klupi. Starac čita novine. Dva dečaka se igraju sa čigrom. Možda ste videli te fotografije.

Taj par, starac, dečaci - zar nema tu nečeg izveštačenog? Zar nije sve kao bezbrižna igra u koju vas uvodi nasmejani pozdrav gradonačelnika Gotfrida? Stanica miriše na sveže okrečeno. Orkestar, sprave za ljuljanje, sve mi je odjednom nekako čudno, baš kao i gradonačelnikov glas. Kako li je ovo mesto izgledalo pre nego što sam došao? Kakvo će biti posle? Došao sam da izvidim. Ja sam oči sveta. Ja ću odavde otići sa mnogo fotografija i izveštajem o svemu što sam video.

Nemojte me pogrešno shvatiti: nema sumnje da su oni Jevreji. Jesu Jevreji, ali se iz nekog razloga čudno ponašaju. Ali to rade loše. Nespretno i nesigurno.

Roditelji su me tako vaspitali, da imam sluha za druge. Nikada ne zatvaram oči pred tuđom patnjom. Zato sam se i priključio Crvenom krstu, jer želim da pomognem. Zato sam odlučio da radim u Nemačkoj, jer želim da pomognem. Ali potrebno je da mi neko - starac, zaljubljeni par, dečaci - da mi neko od njih dâ znak; treba mi znak. Ni u jednom času niko nije izgovorio: „Treba nam pomoć“.

Umesto toga, svi me gledaju čudno. Čak i dečaci sa čigrom. Ako ste pročitali izveštaj, spominjem i njih, fotografisao sam ih. Njihova čigra se vrti sve dok se ne zaustavi kraj Komandantove čizme. Dečaci se zgledaju ne znajući šta da rade, kao da to nije bilo predviđeno. Gotfrid prestaje da priča, kao da ni on ne zna. Komandant se

saginje da dohvati čigru. Pitam se nije li i on, Komandant, automat. Previše ljubazan, previše ugladen. Komandant - ili čovek koji se predstavio kao Komandant - kaže dečacima: „U Nemačkoj drugačije bacamo čigru.“ Prilazi i pokazuje kako se u Nemačkoj baca čigra.

Sat i dalje pokazuje tačno šest. Komandant se igra sa dečacima, svega nekoliko metara dalje, okrenut leđima. To je čas! Prilika za Ali Gotfrida da kaže: „Pomozite“. Ne mora ništa da kaže, dovoljan je znak. Gotfrid kaže: „Hiljadu devetsto četrnaeste utvrđeno je da ovaj mehanizam, više od četiristo godina pošto je napravljen, i dalje pokazuje tačno vreme, sa jednim jedinim minutom kašnjenja. Klatno ovog časovnika je iz još starijeg sata, napravljenog u Toledu hiljadu četiristo devedest i druge. Što znači da je pred vama sprava koja pokazuje vreme bezmalo duže od pet stotina godina“.

Obuzima me neobično osećanje usamljenosti među ovim Nemcima i Jevrejima. Počinjem da predosećam da sam i ja deo igre. Ali kakva je moja uloga? Gde se, zapravo, nalazim? Svega na metar od Gotfrida, ali - gde?

Komandant se vraća. „Na ovu stanicu pristižu ljudi iz cele Evrope. Ali nemojte misliti da ćete videti voz. Osim ako ne želite da prenoćite. Transport uvek stiže u šest ujutru“. Čini mi se da čujem kako vozovi paraju tišinu šume. Paraju tišinu koja se čuje samo u šumi. S druge strane šina, pogled mi pada na kratku betonsku rampu, reklo bi se namenjenu za istovar stoke iz vagona. Zatim rampa za penjanje, manje nagnuta i šira, koja se završava u nekakvom hangaru. Komandant primećuje da mi je pogled prikovan za hangar. Objašnjava: „Ambulanta. Ovaj prolaz, od vagona do ambulante, zovemo nebeskom stazom. Pa pogleda Gotfrida kao da traži potvrdu. Gotfrid potvrđuje: „Nebeska staza“.

„Odatle se vidi ceo grad“, kaže komandant, pozivajući me da se u to i uverim. Zaista, sa vrha rampe ukazuje se ceo grad. Na trgu, sve se ponovo pokreće kao igračka na kanapu: deca na spravama za ljuljanje, starci što šetaju na suncu, prodavac balona... Komandant mi pokazuje kuda smo sve prošli: fudbalsko igralište, pozorište, škola. Sinagoga. „Sloboda veroispovesti“, kaže. „Ovaj grad zovemo 'Zonom ponovnog aseljavanja Jevreja'. Eksperiment samoupravljanja“. Ja bih danas pitao: „Ako oni samo-upravljaju, koja je vaša uloga, zapovedniče?“. Ali nisam postavio pitanje, sa Nemcima se nije moglo tako razgovarati. Komandant insistira: „Eksperiment rešavanja problema koji nijedna evropska nacija nije uspela da reši vekovima“. Kao da iščekuje da nešto priupitam, no meni jedino pada na pamet da kažem: „Čudi me da je tako teško posetiti ovo mesto“. Komandant daje znak Gotfridu da se uključi. Gotfrid

kaže: „Imamo ljudi iz cele Evrope, što stvara izvesne organizacione probleme. Situacija nije laka, naročito za starije, ali mladi veruju u budućnost. Mladi znaju da smo mi kao brod koji iščekuje da uplovi u luku, ali to ne uspeva zbog prepreke - mina. Pošto ne pronalazi uzani prolaz do luke, kapetan mora da ignoriše lažne signale sa obale. Kapetan očekuje nedvosmisleni znak. U međuvremenu, negov zadatak je da bude strpljiv“.

Prvi put mi se čini da Komandantu nije po volji. Gotfridovo lirsko nadahnuće, ta priča o brodovima, sve to mu se nije dopalo. Odjednom, kaže: „Smrkava se“, i kreće natrag ka stanici. Gotfrid žuri da pođe za njim svojim sitnim hramajućim korakom. Ne znam jesam li ranije spomenuo da Gotfrid hramlje. Dok su oni silazili niz rampu, ja rukom dodirujem akapiju hangara. Još pamtim studen na prstima od tog dodira. I Gotfridov pogled kada se okrenuo.

Mislite da ću da otvorim kapiju? I ja sam poverovao da ću je otvoriti. Ali, šta ako se, ipak, varam? Zar ću dozvoliti da budem žrtva vlastitih predrasuda? Ili drskosti? Oholosti onoga koji veruje u nešto dublje od onoga što vidi? Udaljavam se od kapije i odlazim da im se pridružim.

Pratimo Gotfrida do njegove barake. „Dođite kad god poželite“, kaže. Komandant i ja se udaljavamo od baraka od crvenih cigala. Ne usporavajući korak, osvrćem se. Gotfridov pogled je prodoran. Danas znam zašto me je tako gledao. Gledao me je kao da misli: „Evo jednog čoveka koji je živ“. Komandant ne prestaje da priča dok me prati do kola. „Nemačka ovde obavlja sjajan posao. Jednog dana će nam Evropa to priznati“. Njegove poslednje reči glase: „Čuli ste Gotfrida: dođite kad god poželite“.

Napisao sam izveštaj čim sam se vratio u Berlin. U sećanju ga ponovo ispisujem svake noći. Ljudi me pitaju: „Zar nisi video peći?“ „Nisi video vozove?“ Ne, ništa od toga nisam video. „A dim?“ „Pepeo?“ Ne. Sve što kažu da tamo ima ja nisam video.

Ponekad pomislim da sam mogao da pitam Gotfrida, gledajući ga pravo u oči. Ili da pitam devojčicu koja se igrala sa lutkom u reci. Ona je morala znati. Pepeo su prosipali u reku. Niko nije sahranjivan.

Ali, ko je tada sve to znao? Sada je lako reći da sam ispao budala, ali ja sam čovek kao i svaki drugi. Jedina razlika je što sam bio tamo, na „nebeskoj stazi“.

Danas ceo taj predeo prekriva šuma, ali ga pronalazim bez dvoumljenja. Bilo je to ovde. Ovde su bile šine. Ovde su stizali vozovi, tačno na vreme, u šest ujutru, vozovi su stizali uvek u šest ujutru.

Da, bilo je to ovde, osećam to pod nogama: ovuda je prolazila nebeska staza. Vrata vagona su se otvarala i njih su, zaslepljene svetlom i zaglušene lavežom, sabijali ka jedinom mogućem izlazu - betonskoj rampi koja se završava hangarom.

Prelazim taj put svake noći. Svake noći sanjam kako koračam rampom, sve do ulaza u hangar. Otvaram kapiju, oni su tu, nasmejani; čekaju. Gotfrid i svi ostali.

Moje pamćenje ispisuje svake noći isto: „Higijena je zadovoljavajuća. Ljudi su pristojno odeveni, uz logične razlike prema društvenom statusu i mestu porekla. Smeštaj je skroman, ali dostojan. Čini se da ima dovoljno hrane“.

Ne precenjajte moju moć. Jedino što sam mogao bilo je da napišem izveštaj i potpišem ga svojim imenom i prezimenom. Čak i da sam napisao nešto drugo, ništa se ne bi promenilo. Da li sam mogao da napišem nešto drugo? Moj zadatak je bio da širom otvorim oči i da gledam.

Sada, kada sam ponovo ovde, u sred šume, jedva pamtim sebe kakav sam bio tada, ali mogu da ponovim svaku reč ispisanu te noći pred portretom jevrejske porodice: „Video sam jedan normalan grad“. Nisam video ništa nenormalno, i nisam mogao da izmislim nešto što nisam video. Napisao bih istinu da su mi oni pomogli, rečju ili pokretom. Napisao sam: „Svako može da prosuđuje nemačke mere u rešavanju jevrejskog problema. Ako ovaj izveštaj treba da razotkrije tajnu koja obavlja to pitanje, to je već nešto“. Danas i ovde se osećam užasno, ali neću tražiti oprostaj zbog toga što sam napisao. Ponovo bih napisao isto, svaku reč. Ponovo bih sve potpisao. Napisao sam šta sam video; nisam rekao da je raj. Sledećeg dana sam naložio da se pošalju tri sanduka lekova. Nedelju dana kasnije stiglo je pismo, iz logora. Potpisali su ga Komandant i gradonačelnik Gotfrid; zahvaljuju.

II Dim

Ovim scenama mogu da prethode druge, neme scene, iz ranije priče: deca na spravama za ljuljanje u obliku životinja, starac koji čita novine, prodavac balona, orkestar, blagoslov pre jevrejskog obeda...

Likovi povremeno pogledaju ponekog gledaoca, kao da su svesni da ih posmatraju.

Povremeno se čuje zvuk voza.

Dečak 1 pokušava da zavrti čigru, ali ne uspeva. Ne polazi mu za rukom dva, tri puta. Iza njega se pojavljuje Dečak 2.

Dečak 2 - Moraš jače da povučesh kanap.

Dečak 1 uzima čigru.

Što je zategnutiji, to bolje. Cimni kanap.

Nema odgovora.

Najteže je povući. Da ti pokažem. Daj.

Dečak 1 - Gledaj svoja posla.

Dečak 2 - Baš je lepa. Crna sa crvenim vrhom, jel tako? Mogu da vidim?

Dečak 1 - Beži.

Dečak 2 - Jel dolaziš da se igraš ovde zato što je utabano?

Dečak 1 - Beži.

Dečak 2 - Pratio sam te još od barake. Znam da nešto kriješ. Izgledaš kao neko ko nešto krije. Crna sa crvenim vrhom. Kao ona koju je izgubio Lesles. Svuda je traži.

Tišina.

Dečak 1- Dobro, 'ajde. Zajedno ćemo. Jedan dan ja, drugi ti.

Dečak 2 - Ma idi sa svojom čigrom. Baš me briga za tvoju čigru.

Dečak 1- Šta hoćeš onda?

Dečak 2 - Kaži, kako izgleda tvoja sestra, Sara? Mora da si je video dok se kupala. Kako izgleda kad se skine?

Mladić i devojka, na klupi. Ona je riđokosa. On joj pruža paketić umotan u ukrasni papir. Pauza.

On - Nećeš da otvoriš?

Tišina.

On - Danas si vrlo lepa.

Ona - Danas?

On - Šta hoćeš da kažeš?

Ona - Čekala sam te juče.

On - Juče sam kasno izašao iz skladišta.

Ona - Rekao si da ćeš doći po mene.

On - Šef me zamolio da mu pomognem oko popisa.

Ona - Čekala sam te više od sat vremena.

On - Nisam stigao ni na pauzu da odem. Previše posla.

Ona - Ima i drugih stvari sem posla.

On - Sve to radim misleći na nas. Na tebe, na sebe, na sve o čemu maštamo. Na našu budućnost.

Tišina.

On - Sve radim misleći na nas. Na tebe, na sebe, na sve...

Ona - Budućnost. Dosta mi je budućnosti.

On - Otvori, molim te.

Ona - Pričaj mi o ovome danas. O našem danas.

On - Nije bilo lako dobiti mesto u skladištu. Jel bi volela da i dalje utovarujem džakove, da mi kičma puca? Mnogi samo vrebaju da napravim grešku i zauzmu moje mesto. Ako me je šef zadužio da brinem o vagi to je zato što ima poverenja u mene. Sve što ulazi i izlazi iz skladišta, sve mora da ide preko moje vage. Šef mi veruje. Ispričao mi je kako je on počeo u poslu, odozdo. A vidi gde je sad, jer se trudio. Ako se i dalje budem trudio, sutra ću i ja biti neko i nešto.

Tišina.

On - Ako se i dalje budem trudio, sutra ću i ja biti neko i nešto.

Ona mu vraća poklon. On ga ne uzima.

Otvori. Iznenadićeš se.

Devojčica stoji u reci, sa lūtkom koga miluje po glavi.

Devojčica - Ne boj se. Ne boj se, ja ću ti pokazati. Pusti se, nećeš potonuti, držim te.

Sad pomeraj noge. Tako: jedan-dva, jedan-dva. Sad ruke. Pruži više ruke. Ne izvlači noge. Sad glava. Stavi glavu pod vodu i diši na nos. Zamahneš dva puta, ovako, jedan-dva, usta gore, opet udahneš, jen'-dva, vrlo dobro, odlično to radiš.

Sad ću da te pustim i moraš sam da se održavaš. Sad sam. Ne boj se.

Posmatra jednog gledaoca kao da ga prvi put vidi. Pozdravlja gledaoca.

Budi dobar, Valtere, kaži čiki dobar dan.

Namešta lutka kao da pozdravlja gledaoca.

Dečak 3 pokušava da zavrti čigru, ali ne ume. Ne uspeva mu dva, tri puta. Iza njega se pojavljuje Dečak 4.

Dečak 4 - Moraš čvršće da obmotaš kanap oko čigre.

Dečak 3 uzima čigru.

Dečak 4 - Što više pritegneš, to bolje. Onda naglo povučješ.

Nema odgovora.

Dečak 4 - Najteže je povući. Da ti pokažem. Daj.

Dečak 3 - Gledaj svoja posla.

Dečak 4 - Baš je lepa. Crna sa crvenim vrhom, čini mi se. Jel mogu da vidim?

Dečak 3 - Sklanjaj ruke s mene.

Dečak 4 - Opet.

Dečak 3 - Opet?

Dečak 4 - Nisam te ni pipnuo. Rekao si „Skidaj ruke s mene” a nisam te ni pipnuo.

Dečak 3 - Jel iz početka?

Dečak 4 - Od „Gledaj svoja posla”.

Vraćaju se na taj trenutak razgovora. Dečaku 3 je smešno. Uzdržava se da ne prasne u smeh.

Dečak 3 - Gledaj svoja posla.

Dečak 4 - Baš je lepa. Crna sa crvenim vrhom, čini mi se. Jel mogu da vidim?

Dečak 3 - Skidaj ruke s mene.

Dečak 4 - Jel dolaziš ovde zato što je utabano?

Dečak 3 - Beži.

Dečak 4 - Pratio sam te. Još od barake. Pomislio sam: „Ovaj krije nešto”. Izgledao si kao neko ko nešto krije. Crna sa crvenim vrhom. Kao ona što je Kristof izgubio. On je traži.

Dečak 3 - U redu, dobro, zajedno ćemo. Jedan dan ti, drugi ja.

Dečak 4 - Ma idi sa svojom čigrom, baš me briga za tvoju čigru.

Dečak 3 - Šta onda hoćeš?

Dečak 4 - Kaži, kako izgleda Sara? Ona ti je sestra, sigurno si je video dok se kupala. Kad se skine. Kako izgleda?

Tišina. Dečak 4 podseća Dečaka 3 da treba kaže: „Koža joj je sasvim bela...”.

Dečak 3 - Koža joj je skroz bela. Ima mala stopala. Noge su joj izgrebane, jer voli da hoda bosa kad je sama.

Isti mladić i devojka, na klupi. Posmatramo ih iz drugog ugla nego malopre. Sada brže izgovaraju dijalog. Toliko brzo da se replike sudaraju ili preklapaju. On joj pruža paketić uvijen kao poklon, ali manji od prethodnog.

On - Danas si vrlo lepa.

Ona - Danas?

On - Šta hoćeš da kažeš?

Ona - Čekala sam te juče.

On - Juče sam kasno izašao iz skladišta.

Ona - Rekao si da ćeš doći po mene.

On - Šef me zamolio da mu pomognem oko popisa.

Ona - Čekala sam te. Umorna sam od čekanja. Neću da mi život prođe u večitom čekanju.

On - Nisam bio sa drugom. Moj jedini greh je što mislim na sutra.

Ona - Ima i dugih stvari osim posla.

On - Trudim se i mislim na nas. Na tebe, na sebe, na sve o čemu maštamo. Na našu budućnost.

Ona - Budućnost. Muka mi je od budućnosti.

On - Otvori, molim te.

Ona - Pričaj mi o sadašnjosti, našoj sadašnjosti.

On - Nije bilo lako dobiti mesto u skladištu. Jel bi volela da i dalje utovarujem džakove, da mi kičma puca? Mnogi samo vrebaju da napravim kiks...

Tišina.

Ona - Zar ne čuješ? Vozovi.

On - Mnogi samo čekaju da napravim kiks i zauzmu moje mesto. Ako me je šef zadužio da brinem o vagi....

Ona - Zar ih ne čuješ?

On - Ako me je šef zadužio da brinem o vagi to je zato što ima poverenja u mene. Sve što ulazi i izlazi iz skladišta...

Ona - Dim. Zar ne vidiš? Zar ga ne vidiš?

On - Mnogi samo čekaju da napravim kiks i zauzmu moje mesto. Ako me je šef zadužio da brinem o vagi to je zato što ima poverenja u mene. Sve što ulazi i izlazi iz skladišta, sve mora preći preko moje vage.

Ona - Dokle ćemo biti ovde?

On - Sve mora preći preko moje vage. Šef mi veruje. Ispričao mi je kako je on počeo u poslu, odozdo.

Ona - A da potrčimo prema šumi? Možemo da pretrčimo šumu i stignemo do reke.

On - Odozdo, a vidi gde je sad. Ako se budem i dalje trudio...

Ona - Ja ću da potrčim. Hajde sa mnom.

On - Ako se i dalje budem trudio, sutra ću biti neko i nešto.

Ona odlazi, ostavljajući ga samog.

Otvori. Iznenadićeš se.

Tišina.

Budućnost. Unutra je naša budućnost.

Devojčica stoji u reci, sa lutkom. Gledamo je iz drugog ugla nego malopre.

Devojčica - Ruke. Još pruži ruke. Ne vadi noge iz vode. Glava. Treba da dišeš na nos i staviš glavu pod vodu. (*Ispravlja se*) Dva zamaha, usta gore, udahneš i onda ponovo. Jedan-dva, vrlo dobro. Pustiću te i sad se održavaj sama. Sama. Ne boj se.

Tišina.

Ne boj se. Pokazaću ti. Pusti se. Nećeš potonuti. Držim te. Pomeraj noge. Jedan-dva. Ruke. Pruži ruke. Još. Ne izvlači noge iz vode. Glava. Stavi glavu pod vodu i diši na nos.

Posmatra jednog gledaoca kao da ga prvi put vidi. Pozdravlja gledaoca.

Budi dobra, Rebeka. Kaži čiki dobar dan.

Namešta lutku tako da pozdravi gledaoca. Peva joj uspavanku.

Dva zamaha, usta gore. Udahneš i ponoviš isto. Jedan-dva, vrlo dobro. Pustiću te. Moraš sama da se držiš. Sama. Ne boj se.

Tišina.

Ne boj se. Pokazaću ti. Pusti se. Nećeš potonuti. Ja te držim. Radi nogama.

Pozdravlja gledaoca.

Budi dobra, Rebeka. Kaži čiki dobar dan.

Namešta lutku da pozdravi gledaoca. Peva joj uspavanku.

Jedan dva. Ruke. Ispruži. Ne izvlači. Noge. Glava. Glava. Kroz nos. Dva zamaha. Udahneš. Ponovo. Još jednom. Ponovo. Jedan dva. Pustiću te. Sama. Sad sama.

Tišina. Skroz je mokra je i hladno joj je.

Dečak 4 sluša Dečaka 5.

Dečak 5- Koža joj je skroz bela. Stopala su joj mala. Stopala su joj izgrebana, jer voli da hoda bosa. Ima duge ruke. Ima male dlanove. Ima crne bradavice, izgledaju crne jer joj je koža potpuno bela.

Mladić i devojka na klupi. On je onaj od malopre. Ona je druga, više nije riđokosa. Između njih je veliki paket uvijen kao poklon.

On - Sve što ulazi i izlazi iz skladišta, sve mora preći preko moje vage. Šef mi veruje. Ispričao mi je kako je on počeo u poslu, odozdo. A vidi gde je sad, jer se trudio. Ako nastavim da se trudim, sutra ću i ja biti neko i nešto.

Ona mu vraća paket. On ga ne uzima.

On - Otvori. Iznenadićeš se.

Ona - Lak je. Šta je unutra?

On - Budućnost. Unutra je naša budućnost.

Čuje se voz. Ona ispušta paket iz ruku. Zveči kao da je prazan.

Devojčica stoji u reci, bez lutke. Smrzava se. Posmatra gledaoce.

Devojčica - Budi dobra, Rebeka, kaži čiki dobar dan. Ne boj se. Pokazaću ti. Pridržavaću te. Ne boj se. Moramo da ostanemo ovde dok ne kažu. Ne boj se. Pokazaću ti. Jedan dva. Jedan dva. Ne boj se. Radi nogama, jedan dva. Ruke. Glava. Usta. Dok ne kažu. Ne boj se. Jedan dva. Budi dobra, Rebeka. Kaži dobar dan. Kaži. Čiki. Ne boj. Se.

Peva uspavanku. Osmehuje se na zvuk voza.

III Takva će biti tišina mira

Da li me prepoznajete? Da, to sam ja. Jeste li dobro putovali? Lepo je to putovanje, od Berlina naovamo, šteta što kontrolni punktovi kvare ugođaj, prokleti rat. Izvolite. Čime da vas ponudim? Kafa? Imate dozvolu za posetu? Znam, znam, ne morate mi reći, hoćete da nam pošaljete... Hranu? Odeću? Lekove, naravno, hoćete da nam pošaljete lekove! Zašto da ne? Slobodno ih pošaljite, upotrebićemo ih već za nešto. Dozvolite, vaš naglasak... Za trenutak sam pomislio da ste vi... Ali ne, kako sam samo mogao da pogrešim? Vaš naglasak je jedinstven, u meni budi lepa sećanja. Veoma mi se sviđa vaša zemlja. Bio sam tamo na letovanju, pre rata. U vašoj zemlji je svuda kultura. Svuda istorija. Recite mi nešto na vašem jeziku, molim vas. Jednu reč: „Mir”. Slušati vaš jezik je privilegija, a svakim danom će biti sve veća. Uskoro ćemo svi govoriti istim jezikom. Kažem to bez hvalisanja, kažem to s dubokom nostalgijom. Na sreću, uvek ćemo imati prošlost. Uvek će nam trebati španski da čitamo Kalderona, francuski da čitamo Korneja. Bacite pogled na moju biblioteku: to je za mene Evropa. Bacite pogled, samo da potpišem dokumenta. Da, čak i ovde smo zatrpani birokratijom. Kad počne da me guši, sednem u kola i odvezem se do Berlina. Kao lokalac. Proučim repertoar i odaberem pozorište. Pozorište me opušta. Posle mogu da se vratim ovde, opet da potpisujem. Bacite pogled dok ovo obavim. Ljudi misle da smo mi životinje, ali pogledajte moju biblioteku. Kad su me poslali ovde, doneo sam sto knjiga. Ni manje ni više: sto. One najbolje. Prepoznaćete neke kupljene u vašoj zemlji. Da, da, znam, niste došli da gledate

knjige, nestrpljivi ste da krenemo u obilazak. Znam šta vas je nateralo da dođete čak dovde. Nemojte mi reći: i ja sam čuo te priče. Grozote što se prenose od usta do usta. Ne zameram, čak i ja ponekad pustim da me ponese mašta. Vi ste zamislili svakakve grozote i mislite da treba da preduzmete nešto. Dovde su vas doveli vaša dobra volja i vaši košmari. Ispijeni ljudi u prugastim pižamama. Čak sam i ja sanjao slične ružne snove, ko danas uopšte može mirno da spava? Vi želite da pomognete, ali su vam potrebne informacije, ne možete da pomažete napamet. To vas dovodi ovde, trebaju vam informacije, i mi ćemo vam ih dati. Pođimo u šetnju. Možete da fotografišete. Napravite puno fotografija, molim vas. Ali pre toga, oni moraju da se spreme. Veoma su privrženi svojim navikama. Ne vole da im se njuška po životu. Oni su kao mi, kao vi i ja. Još jedna kafa? Samo da se rat završi - čim se rat završi, uzimam odmor i odlazim na letovanje u vašu zemlju. Pre nego Nemač, ja sam Evropljanin. Jednog dana će nam postati jasno da je ovaj rat u stvari građanski rat. Ovaj rat je greška, nesporazum među braćom. Pogledajte moju biblioteku: to je za mene Evropa. Zaboraviti to bila bi najveća šteta koju rat može da napravi. Jeste li videli repertoar berlinskih pozorišta? Ratni repertoar. A ratni repertoar znači: samo nemački autori. Nedostaju mi prijatelji Kornej, Šekspir, Kalderon. Ali vi niste ovde da pričamo o pozorištu. Ne brinite, nećete otići bez obilaska. Ne možete otići a da ne vidite stanični sat. Proći ćemo šumom, uz obalu reke. Osećaj je fantastičan. Zatvorite oči i slušajte tišinu. Zatvorite oči: takav će biti muk mira. Zatvorite oči. Spinoza kaže da će mržnju prevazići ljubav, snažna kao i mržnja koja joj je prethodila. Svet korača ka jedinstvu. Ovaj rat je ogroman korak ka tome. Ubrzanje u neizbežnom zaletu ka skladu. Jedan jezik, jedna valuta, jedan put. Čak i da izgubimo rat, ono što mora da se dogodi - dogodiće se. Ko će dobiti rat je irelevantno. Ovaj rat je prvi zajednički poduhvat celokupnog čovečanstva. Mir koji će ga okončati biće nešto drugo. Ovaj rat će svakome doneti nešto. Svakome od nas, gde god nas sudbina zatekne. Svi ćemo dobiti ovaj rat. Jednog dana nećemo više razlikovati pobednike i pobeđene. U međuvremenu će biti još bola, ali taj bol je potreban. Spinoza kaže: „Mržnja koju ljubav pobedi pretvara se u ljubav; a ta je ljubav jača nego što bi bila da joj nije prethodila mržnja“. *Etika*, aksiom četrdeset i četiri. Ne, nemojte se truditi da je nađete u biblioteci, poneo sam samo sto knjiga, onih najboljih. Spinoza hoće da kaže da ova patnja ima nekog smisla. To su porođajni bolovi. Rađa se novi svet. Neka nam niko ne uskrati ni trunku bola. Bolje je patiti hiljadu godina nego se na tren vratiti u stari

svet. Da bi se prešlo iz jednog u drugi svet treba nam ogromna hrabrost. Hrabrost da se učini ono što je neophodno. Ne može se izbeći stradanje mnogih na tom putu, oni su deo tog puta. Oni su put. Ali dosta o politici, divan je dan, da ga ne traćimo. Niste došli da razgovaramo o politici, došli ste u obilazak. Pitao sam se da li ćete uspeti da nas nađete. Ili ću morati da vam pođem u susret. Kako ste znali kojim putem se dolazi? Pratili ste senku dima? Jel znate da dim pravi senku? Mnogi ne znaju. Ili ste već bili ovde? Naravno! Znao sam da ćete ponovo doći, to je bilo pitanje vremena. Primitićete da se malo toga promenilo. Kao što je bilo predviđeno. Barake od trošnog drveta, da istrule i brzo nestanu. Posadili smo drveće. Danas je teško zamisliti kako je sve izgledalo. Tamo su bile ljuljaške, tamo fudbalsko igralište, tamo sinagoga. I pozorište. I, naravno, „Himmelweg“, sécate se? Ne znam da li su ga oni tako nazvali ili mi. Jel biste znali to da izgovorite na nemačkom? „Hi-mel-veg“. Izgovorite na vašem jeziku: „Nebeska staza“. Više nema ničega, ali oni su i dalje tu. Svi, ne fali nijedan. Ljuljaške, sinagoga, sve je progutala šuma, ali oni su i dalje tu. Oni i stanični sat što uvek pokazuje tačno šest. Da nije njih i starog sata, šuma bila bi kao i svaka druga. Pitao sam se da li ćete pobrkati šumu, da li će senka dima biti dovoljna. Da, to je ta šuma. Dobrodošli još jednom. I, još jednom, dozvolite da vas upozorim. Ne verujte onome što vidite. Ti ljudi su generacijama unazad vaspitavani da budu pritvorni. Vekovima unazad ti ljudi znaju da se ništa ne isplati više nego izigravati žrtvu. Ali vi nećete dozvoliti da vas prevare. Imate dobro pamćenje. Prisetite se: ko je izazvao rat? Ne dozvolite da vas obmanu. Pre nego što nas osudite, setite se da mi rešavamo problem koji je vekovima mučio Evropu. Mi smo prvi shvatili da je, u osnovi, to problem transporta. Nasa zasluga je u tome što smo rešili jedan tehnički problem. Drugi su o tome sanjali, a mi smo to uradili. Čujete li? Čujete li vozove? Svi evropski vozovi imaju ovde poslednju stanicu, terminus. Ako želite da ih vidite, morate da prenoćite u šumi: vozovi uvek stižu u šest ujutru. Uvek u šest, a u šest i petnaest su već otišli sa stanice. Suštinski je važno da se sve obavi što je moguće brže. Takođe smo rešili pitanje higijene i izbacivanja ostataka. Bez ulaženja u detalje, reći ću vam da smo razradili sve funkcionalne elemente koji se tiču evropskog prostora, koordinacijom svake od uključenih instanci. Oprostite što se ovako izražavam, i mene birokratski jezik guši, to nije moj jezik, pa pogledajte moju biblioteku. To nije moj jezik, ali jeste jezik koji odgovara situaciji, jezik ciljeva i odluka. Neposredni cilj je ovde

grupisati sve evropske Jevreje. Ipak, naš konačni cilj daleko je uzvišeniji. Nas konačni cilj je da dokažemo da je sve moguće. Sve je moguće. Sve o čemu sanjamo možemo pretvoriti u stvarnost. Ovde, u ovom svetu. Čak i ono što se nismo ni usuđivali da zamislimo. To vas, dame i gospodo, očekuje u šumi: ono što se može videti, ali ne i zamisliti. Prema tome, šta god ovde budete videli, nemojte prepričavati. Neće vam verovati, a ako budu insistirali, misliće da ste skrenuli. Dozvolite mi jedan savet: čim odete odavde, odmah počnite da zaboravljate. Tako ćete, pošto stignete kući, moći da uzmete papir i pero i napisete lep izveštaj. Danas kao i onda. Jer, to vas je podstaklo da doputujete ovde, danas kao i onda. Vi želite da se uverite da su vaši košmarni snovi laž. I ja sam imao noćne more, ali - ko može danas mirno da spava? Ko može da spava kad toliki vozovi prolaze noću? Vozovi što putuju noću, to je za mene Evropa. U tim vozovima putuju nasi košmari. Već su se dogodili. Naši košmari su se već dogodili. Snovi idu ispred događaja; košmari posle. Sve čega se bojimo već se dogodilo u nama. Košmari oko nas dolaze iz naše duše, oni su rasli u nama, u našoj glavi i srcu. Ali dosta o politici. Odmah ćemo krenuti u obilazak. Još ne, još nismo spremni. Ja jesam, ja sam uvek spreman, ali njima treba još vremena. Da rasporede sve kako bi vama boravak bio ugodan. Nije raj, ali vi zamišljate nešto gore. Pristojno su odeveni. Nova odeća. Nove cipele. Bez pertli. U školi uče matematiku i jezik. I istoriju! Neko mi reče: „Jel bismo mogli da prefarbamo barake u žive boje?” Odgovorio sam: „Ne. Izgledalo bi lažno. Dovoljno je zasaditi bašticu ispred svake barake”. Dodirnite cveće. Pravo je. Fotografišite cveće, ako želite. Fotografišite. Mi želimo da fotografišete. I nadasve, dobro otvorite oči i ispričajte svetu, prenesite svetu šta ste videli. Svetu je potrebno da zna. Vi ste oči sveta. Jedan od njih će vam biti vodič. Ja ću samo biti sa vama i, ako mi dozvolite, pokazaću vam kako se u Nemačkoj baca čigra. Tako. Baca se ovako: „Himmelweg”. Recite na vašem jeziku: „Nebeska staza”. Dame i gospodo, izvolite, uđite, gledajte. U sred prirode, u srcu Evrope. A ako vam se dopadne, dođite ponovo kad god poželite. Još samo malo strpljenja, skoro su spremni. Dotle, pogledajte moju biblioteku.

IV Srce Evrope

1

Komandant je u svojoj kancelariji, čita dosijee. Ulazi Gotfrid.

Komandant - Sedite.

Gotfrid seda.

Zovete se... (*Čita iz predmeta.*) Gerhard Gotfrid.

Gotfrid - Geršom Gotfrid.

Komandant - Zar se ne zovete Gerhard?

Gotfrid - Geršom.

Komandant - Pogrešno su me informisali. Kafa?

Gotfrid odbija.

Jeste li se odmorili?

Gotfrid potvrđuje.

Pitate se zašto sam vas pozvao.

Tišina.

Izabrali smo vas kao sagovornika. Vi i ja ćemo raditi zajedno. Da tako kažem, vi ćete biti moj prevodilac. Ne mislim na jezik, ne govorim o jeziku. Govorim o psihologiji. Ja vama kažem šta želimo, a vi vašim ljudima prenesete naše želje. Naći ćete način. Bolje poznajete psihologiju svog naroda.

Tišina.

Nagradićemo vas za saradnju. Naravno, ukoliko ne želite da preuzmete odgovornost, potražićemo nekog drugog. Mada bi negativan odgovor bio veoma razočaravajući. Odabrali smo vas jer smo zapazili da vas vaši poštuju. Kafa?

Gotfrid odbija.

Za sada želimo da se vaši ljudi odmore, nahrane i oporave. Putovanje je bilo mučno. Žao nam je što je tako, stid nas je zbog toga. Znamo da su se prema vama poneli kao prema životinjama. Na žalost, ne možemo kontrolisati svakoga ko nosi uniformu. Čestite glave porodice postaju zveri čim navuku uniformu. Garantujem vam da će se prema odgovornima postupiti kako treba. Ali ne želim da pričam o prošlosti. Gotfride, primili smo o vama veoma pozitivne instrukcije. Berlin vas je odabrao. I nas, isto tako, možemo reći s ponosom: Berlin nas je odabrao. Imamo zajednički projekat. Berlin želi da sruši određene predrasude.

Predrasude o odnosu naših naroda. Rekli ste Geršom, jel tako? Jel Geršom isto što i Gerhard?

Gotfrid - Nije isto.

Komandant - Znači, nije isto. Tako malo znamo o vama... Vaš je narod za nas enigma. Ne samo za Nemačku, već za celu Evropu. Ali jednako smo i mi, Nemci, enigma. Od usta do usta kruže tajanstvene priče o nama. Svet to sluša i pita se: da li je moguće? Da li je to moguće u narodu mislilaca i poeta, u srcu Evrope? Zbog toga smo ovde: započinjemo novi projekat.

Širi mapu pred Gotfridom. Pokazuje tačke na njoj.

Jel prepoznajete? Ovo je stanica, a ovo reka. Vi i ja smo ovde. Na ovom mestu gradimo školu. Ovde će biti fudbalski stadion. A ovde, čitajte, Gotfride: sinagoga.
Tišina.

Kao što vidite, duboko ćemo preobraziti ceo kraj. Ali daleko je važnije, i daleko teže, preobraziti nas same. Sve, vas i nas. Da naučimo da gradimo drugačiji odnos. Moraćemo da naučimo drugačije da gledamo jedni na druge. Jeste li čitali Paskala?

Gotfrid poriče. Komandant uzima knjigu iz biblioteke, otvara je i traži određeni deo. Čita.

Misao dvesta pedeset i dva: „Čovek je automat u jednakoj meri u kojoj je i duh”. Dalje kaže: „Trebalo bi ubediti oba naša dela: duh valjanim razlozima, a automat navikom”. Da li shvatate, Gotfride? Paskal zapravo hoće da kaže da, ako se moliš, na kraju postaneš vernik. Drugačije rečeno: nasmeši se i bićeš srećan. Glumcima je dobro poznata ta mudrost. Ima li pozorišnog iskustva?

Gotfrid odriče. Komandant kreće da ga ponudi kafom, ali se predomišlja.

Bar kao gledalac...

Gotfrid - Išao sam ponekad. Retko. Ostajao sam na poslu do kasno...

Komandant - Baš šteta. Ne bih morao da vam objašnjavam neke stvari. Ali razumećete čim počnemo da radimo. Danas vas neću više zadržavati. Probajte da se odmorite. Važno je da vam sutra glava bude bistra. Sutra vi i ja planiramo šta treba da se radi. Da tako kažem, moramo da napišemo scenario.

2

Komandant - Kompozicija. To je najvažnije, kompozicija. Kako to da vam objasnim?

Uzima knjigu iz biblioteke i traži određene stranice u njoj.

Aristotelova *Poetika*, poglavlje sedam.

Otvora knjigu i spušta je pred Gotfrida, koji čita u tišini. Pauza. Komandant iščekuje koju reč od Gotfrida. Ali on ne uspeva da kaže bilo šta.

Aristotel zapravo hoće da kaže da je umetničko delo utoliko vrednije ukoliko je složenije, dokle god je ta složenost pod kontrolom. (*Uzima kanap čigre.*). Čvor je zanimljiviji od običnog kanapa, ali ukoliko je čvor previše komplikovan... (*Vezuje sve komplikovaniji čvor.*) Ako je čvor previše komplikovan, oko ga percipira kao nešto haotično i on ga više ne zanima. Melodija... (*Pevuši više melodija, svaki put sve složenijih*) Melodija je zanimljivija od jednoličnog zvuka, ali ako je melodija previše komplikovana, sluh je percipira kao buku i ne prihvata je. Pratite me?

Gotfrid - Čini mi se da sam noćas čuo voz.

Komandant - Voz? Nemam informaciju da je stigao voz. Da niste sanjali?

Gotfrid - Nas nekoliko u baraki je čulo. Ne znam u koliko sati, ali mislim da je svitalo.

Nismo mogli da otvorimo prozore da vidimo. Prozori i vrata su zakiveni spolja.

Mislimo da je stigao voz i da su pristigli novi ljudi. Ali nisu. Niko nije došao.

Komandant - Da je došao voz, ja bih to morao znati. Raspitaću se. Gde smo ono stali?

Kompozicija. Ista priča se može ispričati na bezbroj načina: prema napred i prema nazad, sa ove ili sa one tačke gledišta...

Gotfrid - Ljudi pitaju za cipele.

Komandant - Dali smo im novu odeću. Ne sviđa im se?

Gotfrid - Ljudi pitaju za pertle. Zašto cipele nemaju pertle?

Komandant - Cipele nemaju pertle. Zaista hoćete da pričamo o tome? Ili je to primer onoga što zovu jevrejski humor? Pa radimo, Gotfride! Treba li vam predah? Ne? Onda se koncentrišite na ovo što radimo. Uzmimo za početak klasičnu kompoziciju. Prvi čin: grad; drugi čin: šuma; treći čin: stanica.

3

Na mapi su zabodene čiode raznobojnih glava. Pred Komandantom stoji gomila dosijea; druga gomila je ispred Gotfrida. Komandant čita prvu stranu u svesci koju ćemo zvati „libreto“.

Komandant - „Prodavac balona“.

Gotfrid predaje jedan dosije Komandantu koji, pošto na njega baci pogled, zabada pribadaču u mapu.

Komandant - „Dečaci s čigrom“.

Gotfrid mu predaje dva dosijea. Komandant ih prelistava, Zabada dve čiode u mapu.

Komandant - „Dete sa lutkom“.

Gotfrid mu pruža dosije. Komandant ga prelistava.

Komandant - Zašto devojčica? Mislio sam da bude dečak.

Gotfrid - Zbog glasa. Dopašće vam se njen glas.

Pauza. Komandant zabada čiodu u mapu.

Komandant - „Par na klupi“.

Gotfrid mu predaje dva dosijea. Komandant ih prelistava. Tišina. Vraća jedan Gotfridu.

Komandant - Previše je lepa.

Pauza. Gotfrid pruža Komandantu drugi dosije. On ga prelistava i zabada dve čiode u mapu.

Komandant - Dobro je, Gotfride, dobro ste obavili posao. Iako se brinem zbog scene na trgu. Pitam se da li da je smanjimo.

Gotfrid - Da bude manje ljudi? A ako bude lep dan? Ako bude sunčano, ceo gradić treba da bude tamo.

Komandant - Da, ali za tolike ljude neće biti lako dobiti... U toj sceni treba da se oseti, kako bih rekao, duh zajednice. Treba uskladiti držanje, pokrete, poglede... S druge strane, i neki moji ljudi će biti tamo. Hoćemo li uspeti da uklonimo međusobno nepoverenje? Neće biti lako, ni vašim ljudima, ni mojima; to će biti novo za sve nas. Novo je i za mene. Na kraju krajeva, ja sam vojno lice. Vojnik. Gotfride, slušate li me? Šta gledate?

Gotfrid - Dim.

4

Komandant pokušava da zavrti čigru, ali ne uspeva. Pokušava dva, tri puta. Gotfrid ga posmatra, s libretom u ruci.

Komandant - Ne primećuje da mu je ovaj drugi iza leđa sve dok ne začuje glas. „Moraš jače da zategneš kanap.“ „Onda uzmi svoju čigru.“ *(Sklanja je)* Sva njegova čula usredsređena su na odbranu čigre.

*Pruž*a čigru Gotfridu. *Ovaj se pravi da ne zna da je zavrti. Dva, tri puta. Iza njega,*
Komandant.

Komandant - „Moraš jače da zategneš kanap.“

Gotfrid sklanja čigru.

Komandant - „Što je zategnutiji, to je bolje. Onda odjednom povučesh.“

Nema replike.

Komandant - „Najteže je povući. Da ti pokažem. Daj.“

Gotfrid - „Gledaj svoja posla.“

Komandant - „Lepa je. Crna sa crvenim vrhom, čini mi se. Mogu da vidim?“

Gotfrid - „Skidaj ruke s mene.“

5

Komandant - Dosta! Sklanjajte mi se s očiju! Recite im da se vrate u baraku. Svi! I vi.
Tišina.

Niste me čuli? I vi, Gotfride.

Gotfrid - Možemo mi to bolje.

Komandant - Poslaću telegram u Berlin. „Nemoguća misija. Stop. Čekamo novo naređenje“.

Gotfrid - Mi to možemo da uradimo. Samo nam treba vremena.

Komandant - Razočarali ste me, Gotfride. Veoma ste me razočarali. Vaši ljudi ne prihvataju šta im se kaže. Jedno jeste: ili ja ne govorim jasno ili prevodilac ne radi svoj posao kako valja. Da li ja ne govorim jasno? Koliko dugo tapkamo u mestu? Ručak je bio užasan. One žene su držale kašiku kao da je lopata. A šta kažete za scenu čigre? Sa koliko različitih dečaka sam je probao? A vaš monolog? Monolog kod sata, Gotfride, monolog kod sata!

Tišina.

Riđokosa i dalje nema pojma šta radi. Ko je uopšte ona - devojka u svađi s momkom, usamljenica koja traži razgovor ili prostitutka u raspravi sa makroom? Šta hoće da postigne u sceni?

Gotfrid - Mislio sam da će znati da odglumi. Sigurno će uspeti. Radila je dve godine u pozorištu u Varšavi.

Komandant - Profesionalna glumica? Pa što mi niste rekli? Trebalo je da mi kažete, Gotfride.

Tišina.

Onaj debeli je grozan. Ne ume da izgovara. Drugi se čuje bolje, ali nije ubedljiv.

Gotfrid - Dečaci ne govore tako.

Komandant - „Dečaci ne govore tako“. Šta hoćete da kažete?

Gotfrid - Neki izrazi... „Izgledaš kao neko ko nešto krije.“ Deca ne govore tako. Ljudi ne kažu: „Trudim se i mislim na nas. Na tebe, na sebe, na sve što smo sanjali“. U životu se ne govori tako.

Tišina.

Komandant - Vi ih stalno branite. Imate izgovor za svakoga. Vi niste njihov advokat, Gotfride; vi ste moj prevodilac.

Tišina.

Naravno da se u životu ne govori tako. Naravno da ne.

Pauza.

U tome je vaš problem, Gotfride, u tome je zabuna! Zato i ne uspevate da izađete na kraj sa monologom. Tražite život u rečima, ali život nije u rečima, već u pokretu kojim ih pratimo. Da vidimo taj monolog, Gotfride. Treba da nađete vezu između reči i pokreta. Gledajte.

Kreće da glumi. Zastaje.

Ah, zaboravih: prodavac balona. On definitivno nije ni za šta. Krene levo kad treba desno. Taj čovek ne zna šta je desno, a šta levo.

Gotfrid -Taj čovek ne spava. Taj čovek ustaje svaki čas, noću, da proveriti je li baraka zaključana. Ustaje, proveriti jel zaključano i opet legne. Pa onda opet ustane. Uopšte ne spava.

Komandant - Ustaje da proveriti da li je baraka zaključana? Zar to nije smešno? (*Smeje se.*) Zaista, narod sa smislom za humor. (*Smeje se.*) Nađite drugog prodavca balona, Gotfride. Nekog ko zna da razlikuje levo od desnog.

Gotfrid - Tadeuš će uspeti. On je pametan čovek. Predavao je istoriju na univerzitetu.

Komandant - Prodavac balona je predavao istoriju. Kakvu je on istoriju predavao, kad ne ume da razlikuje desno i levo? Neka mu u ambulanti daju nešto za spavanje. Dobro, haj'mo na monolog. Ovo je vaš veliki trenutak, Gotfride. Nemojte ga uprskati. Vidi se da ne znate šta ćete s rukama. Ako vam treba neki predmet, uzmite ga. Knjiga, štap... Štap! Da, štap: treba vam štap za hodanje. Osim toga, tako ćete prikriti druge nedostatke. Ako nemaš jednu ruku a imaš plave oči, niko neće primetiti tvoje oči.

Pravi se da drži štap. Pokazuje Gotfridu kako da hramlje.

Ali najvažnije je da pronađete vezu između reči i pokreta. Nemojte mi reći da se u životu ne govori tako. Ja to znam, Gotfride, znam. Ali takođe znam da u vašem životu možete pronaći pokret za te reči. Čitao sam vaš dosije. Imate ženu, ćerku, život. Imate prethodni život, Gotfride, upotrebite ga. Tragajte po proživljenom. Obratite pažnju: „Napravio ga je oko hiljadu petsto druge majstor Peter Henlajn iz Nirnberga, čuveni fabrikant automatskih igračaka“. Niste na usmenom ispitu u školi; pričate o satu u svom gradu. Ponosni ste na taj sat, vrlo ste ponosni. Obratite pažnju na moj pogled. „Napravio ga je oko hiljadu petsto druge majstor Peter Henlajn iz Nirnberga...“. Jel se sećate kako Antonije opisuje Cezarov pocepani plašt? „Julije Cezar, treći čin, druga scena. Rekao sam vam da pročitate, jeste li pročitali? “If you have tears, prepare to shed them now. / You all do know this mantle: I remember / the first time ever Caesar put it on...“.

Gotfrid - I dalje čujem vozove. Svi ih čujemo. Ne spavamo, očekujući taj zvuk. Noći provodimo širom otvorenih očiju, čekajući voz.

Komandant - Umorni ste, to hoćete da mi kažete? Loše vam ide zato što vam se spava?

Gotfrid - Danas mnogi nisu hteli da izađu iz barake.

Komandant- Zašto neće da izađu iz barake?

Gotfrid - Nije im jasno. Ne znaju šta radimo ovde.

Komandant - Šta radite ovde? Koliko puta ću morati da vam objašnjavam, Gotfride?
Ovo je probni eksperiment. Vi ste dobili specijalni status. Berlin vas je odabrao.

Gotfrid - Oni ne vide smisao svega ovoga.

Komandant - Ne vide smisao! Dakle, potreban im je smisao. Da to nije vaša greška, Gotfride, to što oni ne vide smisao? Vi prevodite. Vi znate šta im kažete i kako im kažete.

Gotfrid -Više ne znam šta da im kažem.

Komandant - Ne mogu da vam pomognem. Vaši ljudi su enigma za mene. Vi poznajete psihologiju vašeg naroda. Zato ste ovde. Ljudi vas slušaju, veruju u to što kažete, zato smo odabrali vas. Slušajte, Gotfride, i pokušajte da shvatite. Pre neku nedelju, dok ste vi i vaši putovali ovamo, dobio sam telegram. Poruku iz Berlina. Tačno na vreme, tek koji minut pre nego što je voz prispeo u stanicu. Verujte kad vam kažem da ni vi ni ja ne bismo sada razgovarali da ta poruka nije stigla na vreme. Razumete šta vam govorim?

Tišina.

Gotfrid - Ali ljudi moraju da znaju šta da očekuju.

Komandant - Šta da očekuju?! Hoće da znaju šta da očekuju? Svi želimo da znamo šta da očekujemo. Ceo život je neizvesnost! Ko danas može mirno da spava? Oni ne mogu da spavaju od voza. Ali su bar u jednom sigurni: oni nisu u tom vozu.

Gotfrid - Ljudi se pitaju šta će se desiti ako budu dobro glumili.

Komandant - Koncentrišite se na tu pomisao, Gotfride: „Ja nisam u tom vozu. Dok god sam ovde, nisam u tom vozu“. Koncentrišite se na to, vratite se nazad u baraku i kažite ljudima to što im je potrebno da čuju. Vi ste prevodilac. Vi morate naći prave reči. U tome vam ne mogu pomoći. Poznajem li ja dušu vašeg naroda? Potreban im je smisao? Dajte im smisao. Idite i razgovarajte s njima. I imajte na umu, dok budete tražili reči: „Dok god smo ovde, nismo u tom vozu“.

6

Komandant - Nešto nije kako treba. Ne znam šta, ali nije kako treba.

Gotfrid - Kao da...

Komandant - Hajde, Geršome, recite.

Gotfrid - Kao da smo se zaglavili. Devojka se odjednom ponaša drugačije, a ne znamo zašto.

Tišina.

Komandant - U pravu si. Vrlo dobro, Geršome, vrlo dobro. Unećemo izmene.

Otvora libreto. Razmišlja, precrtava, piše u tišini. Pruža libreto Gotfridu. Ovaj ga čita u tišini. Pauza.

Gotfrid - U čemu je razlika između „pauze“ i „tišine“?

Komandant - To je pitanje ritma. Kad piše „tišina“, brojiš u sebi do tri. Kada piše „pauza“, brojiš do pet.

Pauza. Gotfrid broji tiho, prvo do tri, potom do pet. Komandant poslužuje dve šoljice kafe. Piju.

Još nešto: hoću da Devojčica peva. To bi bila lepa završnica šetnje po šumi, pre nego što stigne na stanicu. Misliš da možeš da izvedeš da peva?

Gotfrid - Mislim da mogu.

Komandant - Ako ne, nema veze, imate mnogo dece. (*Tišina.*) Znam da te brinu, Geršome. I mene brinu. Deca. Rekli su mi da okupljaš decu u školi svakog popodneva.

Gotfrid - U slobodno vreme, kad završimo.

Komandant - Da, znam šta radite u slobodno vreme. To me ne brine. Okupite decu u školi. Oni posedaju u klupe i prepisuju to što im ispišete na tabli.

Gotfrid - Podučavamo ih.

Komandant - Čemu ih podučavate?

Gotfrid - Matematici, jeziku, istoriji... Među nama ima učitelja.

Komandant - Matematici. Jeziku. Istoriji!

Tišina.

To nije u redu. Berlin vas nije za to odabrao.

Tišina.

Možete ih i dalje okupljati u školi i podučavati. To nije po propisima, ali možete to da radite, dok god ne zaboravljate šta radite ovde. Istoriju ili šta god. Uzmi to kao gest poverenja, Geršome. I zahvalnosti, što da ne? U poslednje vreme sve ide daleko bolje, i vidim da je to tvoja zasluga. Znam da si konačno pronašao reči da im se obratiš.

Tišina.

Tako da su se stekli uslovi da započnemo najvažniju fazu našeg projekta. Od sutra će moji ljudi šetati po polju kao seljani. Ponašaće se kao da su u poseti. Neka se tvoji naviknu na posetioce koji će imati dozvolu da otvore svaka vrata i da postavljaju svako pitanje. Svako pitanje, Geršome, i svaka vrata.

7

Komandant - Dobro, dobro, dobro. Mnogo bolje, Geršome, mnogo bolje. Devojka sa klupe je našla ton. I mislim da smo konačno uspeali sa dečacima i sa čigrom, konačno smo pronašli par koji funkcioniše. I tvoj monolog se lepo zaokružilo: „Napravio ga je oko hiljadu petsto druge godine majstor Peter Henlajn iz Nirnberga...”. Dobro, zaista dobro. Jedino me i dalje brine scena na trgu.

Gotfrid - Scena na trgu? Ljudi se stvarno trude.

Komandant - Znam da se trude. Nemam šta da im zamerim, naprotiv. Mislim da rade najbolje što znaju. Nije problem u trudu; ni u razumevanju: oni vrlo dobro znaju šta treba da rade. Ali i pored toga ne uspevamo da je uobličimo. Razmišljao sam. Zašto ta scena nikako ne ispada dobro, iako smo je ponavljali toliko puta?

Tišina.

Gotfrid - Mislim da bi išlo bolje da znaju ko je on. Taj čovek koji treba da dođe.

Tišina.

Komandant - To nije problem. Problem je nešto drugo. Nekako je nemoguće usaglasiti sve te grupe - decu na ljuljaškama, stare na izlazu iz sinagoge, prodavca balona... Sećaš se šta smo pričali o Aristotelu? Ako je čvor previše komplikovan, oko ga više ne gleda. Ako je melodija komplikovana, uho je odbacuje kao buku. Zato ta scena ispada tako loše.

Gotfrid - Ja ne mislim da ispada loše, ja...

Komandant - Ima previše ljudi.

Gotfrid - Nisu oni krivi ako...

Komandant - Znam da nisu krivi. Ko kaže da su krivi?

Gotfrid - Ali...

Komandant - Ima ih previše. Još na početku sam ti rekao.

Tišina.

Gotfrid - Koliko?

Komandant - Izračunao sam. Scena bi bila sjajna sa sto. Sto je optimalan broj.

Gotfrid - A ostali? Oni što se ne pojavljuju u sceni?

Komandant - Dosijeji? Pa, Geršome, saglasićeš se da za njih nema mesta u našem projektu. Ne mogu da ostanu tu, tek tako, kao neke utvare. Sigurno ne želiš ni da ih preobučemo u nemačke vojnike. Najbolje je da ih prebacimo u ambulantu. Da, definitivno, to je najbolje rešenje: ambulanta.

Stavlja ispred Gotfrida gomilu dosijea: to su oni iz scene na trgu.

Sto. Vodi računa o proporciji, razmeri, treba da bude svega: muškaraca, žena, dece, starih... I, molim lepo, neka se malo nasmeše. Tvojima je tako teško da se osmehnu...

Uzima knjigu iz biblioteke. Gotfrid stoji pred hrpom dosijea. Tišina. Pošto je pročitao stranicu, Komandant je okreće.

8

Gotfrid posmatra dosijee. Ne može da se odluči koje da izdvoji. Komandant čita.

9

Komandant zatvara knjigu.

Komandant - Hoćeš ja to da uradim, jel? Ja da odaberem sto najboljih.

Kreće po dosijee. Gotfrid ga zaustavlja.

Gotfrid - A ako odbijemo?

Komandant - Molim?

Gotfrid - Ako odbijemo da izađemo iz baraka? On stiže, ali nema nikoga, ulice su puste. Ili, on dođe, a ljudi se ne ponašaju kako vi tražite. Tom čoveku okrenemo leđa ili se na njega bacimo kamenicama. Ili mu kažemo istinu. Šta ako ne postupimo kako tražite? Šta ako ne ispunimo vaše želje?

Tišina.

Komandant - Moje želje? Zar misliš da ja imam želje, Geršome? Berlin me je odabrao. Kao i tebe. Berlin nas je odabrao.

Tišina.

Svakako, postoji mogućnost da ne izađete iz baraka. Pretpostavimo da posetilac dođe, a vi ne izađete. Ili izađete i napravite neku glupost, počnete da plaćete ili da pričate koješta; pretpostavimo da počnete da mu pričate koješta. Možda bi to imalo neko simbolično značenje. Ako bi taj čovek, posetilac, uspeo da razume te simbole, ako bi uopšte uopšte mogao da ih shvati. To bi bio gest, to da. Samo jedan među tolikim gestovima. Ali, da li bi bio pravilno shvaćen? Šta ako taj čovek ne shvati vaš gest?

Tišina. Gotfrid počinje da izdvaja dosijee iz gomile.

10

Komandant proverava koliko je ostalo dosijea.

Komandant - A gde si ti? Tebe smo zaboravili, Geršome.

Kreće da doda Gotfridov dosije. Okleva.

Ali ako dodam tebe, jedan će biti višak.

Izdvaja jedan dosije iz gomile.

Eto tako.

Dodaje Gotfridov dosije.

„Gerhard Gotfrid“.

Vadi pribadače iz mape, sa trga, sve dok ih ne oстане sto.

Konačno ste spremni. Samo falim još ja. Posmatraj me i reci. Kaži mi da li pokreti prate moje reči.

Glumi kao da dočekuje posetioca.

Dozvolite, vaš naglasak... Za trenutak sam pomislio da sve vi... ali ne, kako sam mogao da pogrešim? Kafa? Vaš naglasak je jedinstven, donosi mi lepe uspomene. Veoma mi se dopada vaša zemlja. Bio sam tamo na odmoru. Pre rata. Kažite mi nešto na vašem jeziku, molim vas. Jednu jedinu reč: „Mir“.

11

Komandant, sa čigrom.

Komandant - Jesi li čuo za melahnoliju glumca? Sad znaš šta je to. Zavesa pada i, odjednom, sav taj svet reči i pokreta, ceo taj svet - nestaje. Zavesa pada i glumcu ne ostaje ništa.

Tišina.

Glumac pribada čiodu. Odjednom, zavesa pada. A njega, svom silinom, pogađa užasno saznanje: shvata da, dok pribada čiodu, glumac pribada čiodu i ne radi baš ništa drugo.

Tišina.

Zavesa pada, a glumac drži čekić u ruci. Ne zna šta s tim čekićem.

Tišina.

Zavesa pada i glumac se vraća u život. Ne uvek u prijatan život. Ti to znaš, baš kao i ja; život nije uvek sladak. Ne živimo u raj, Gerharde. Možda jednog dana. Ali još ne.

Tišina.

Zavesa pada i život ide dalje. Život mora da ide dalje.

Tišina.

„Mi smo od iste građe od koje su sazdani snovi, a naš mali život staje u jedan san“. *Bura*, četvrti čin, prva scena. Odjednom, čarolije nestaje. Nestaje čarolije i sve se vraća u život, što je gore.

Tišina.

Zar misliš da smo mogli večito da glumimo? Zar nije bilo fantastično? Bilo je sjajnih trenutaka. Predivan monolog: „Ovaj mehanizam, više od četiristo godina pošto je napravljen, i dalje pokazuje tačno vreme, sa jednim jedinim minutom kašnjenja“. Gotovo savršeno. Šteta za Devojčicu s lutkom.

Tišina.

Malo je falilo da sve upropasti. Toliko dece, a ti izabereš najgluplju. Šta si video u njoj? U stvari, dobro je glumila. Zaista ima lep glas. A i pesma je zaista lepa. Ti si je izabrao?

Pevuši Devojčicinu pesmu. Tišina.

Nisam shvatio ono o brodovima, Gerharde. Misliš da te je on razumeo?

Tišina.

On nije obrazovan. Dok sam citirao Spinozu, zapazio sam da nije ni čuo za njega. Dodirivao je knjige kao da su kamenje.

Tišina.

„Mi smo brod koji želi da uplovi u luku, ali ga sprečavaju mine... Kapetan čeka pravi znak... Do tada, mora biti strpljiv“. Ne, nisi tako rekao. Šta si hteo da kažeš? Ponekad te stvarno ne razumem, Gerharde. Jel to jevrejski humor? Mislio sam da ću te razumeti, ali ne. Toliko dugo radimo zajedno, a i dalje smo jedan drugome enigma.

Tišina. Pevuši pesmicu. Tišina.

Na trenutak sam pomislio da ćete nešto pokušati. Da ćete početi da vičete ili tako nešto. Hoćeš mi verovati ako ti kažem da sam na tren poželeo da to uradite? Čak sam i ja poželeo da viknem. Dok smo bili na „Himelvegu“. Odjednom sam se zgrozio. Smučilo mi se da prepoznam svaku reč i svaki pokret. Da čujem svaku reč pre nego što izađe iz usta. I svaki pokret, mogao sam da predvidim svaki vaš pokret. Poželeo sam da viknem. I kad sam počeo ono o brodovima, pomislio sam: „Konačno. Geršom će to konačno uraditi“. Bio je to samo tren, Gerharde, ali u tom trenu sam poželeo da to uradiš.

Tišina.

„Mi smo brodovi kojima mine ne dozvoljavaju da uplove u luku. Kapetan je strpljiv u očekivanju pravog znaka“. Ne, nisi tako rekao.

Tišina.

Šta predstavlja brod? Šta označava luka? Ko je, dođavola, kapetan? Ti? Ja? On? Ne verujem da je bilo šta razumeo. Na licu mu je bio začuđen izraz. Videćemo da li će spomenuti to o brodovima.

Tišina. Pevuši pesmicu. Tišina.

Tolika deca i ti da izabereš najgluplje. Umesto da kaže „Budi dobar, Valtere, pozdravi čiku“, ona odjednom baca lutku u vodu i kaže: „Beži, Rebeka, evo ga Nemač“.

Tišina.

Šteta. Prekrasan trenutak, dok smo izlazili iz šume. Bez tog kiksa, sve bi bilo savršeno. Nadam se da to neće spomenuti u izveštaju.

Pevuši pesmicu. Tišina.

To zovu melanholijom glumca. Zavesa pada i život ide dalje. Život ide dalje, ali kako? Zavesa pada, a tebi u ruci - čekić. Imaš ruke. Noge, telo. Ali šta da radiš sa njima kad zavesa padne? Gerharde, glumci znaju sve što treba znati o životu. Osim reči i pokreta, nema ništa, to je jedina istina. Kada neko pribada čiodu, on pribada čiodu i u tom času ne radi baš ništa drugo.

V Pjesma za kraj

Hodajući pomoću štapa, Gotfrid pokušava da oponaša hramanje.

Obraća se Dečaku 1 i Dečaku 2. Dečak 1 drži u ruci crnu čigru sa crvenim vrhom.

Gotfrid - (*Dečaku 2*) I dalje žuriš. Ne slušaš Klause: „Onda ćemo je deliti. Jedan dan ja, drugi dan ti”. Saslušaj ga i napravi pokret pre nego što počneš da govoriš. Na primer, pokaži na licu prezir. Tek onda, onda izgovoriš: „Baš me briga za tvoju čigru. Ne treba mi tvoja čigra”. U početku nemoj toliko da mu se približavaš. Prilaziš mu polako, kao da mu pretiš. Da probamo tako.

Postavlja Dečaka 1 kao da se on igra sa čigrom. Gotfrid glumi umesto njega.

Priđeš mu zdesna, dovde, i kažeš: „Treba više da zategneš kanap”. Klaus sklanja čigru, ti iskoračiš napred i kažeš: „Što je zategnutiji...”. Još jedan korak i kažeš: „Najteže je izbaciti je, bla-bla-bla”. Nemoj da žuriš. Slušaš šta ti Klaus kaže, napraviš taj pokret i ne žuriš sa odgovorom.

Tišina. Govori Dečaku 1.

Još uvek ti ne ide. Komandant misli da nećeš uspeti. Ispričao sam mu šta se desilo tvojoj sestri i zamolio ga da ti dozvoli da probaš još jednom. Obećao sam mu da ćeš ovog puta uspeti. Klause, siguran sam da ćeš uspeti. Pokušaj da ne gledaš Franca u oči. „Ima jako belu kožu. I ogrebotine po nogama zato što voli da ide bosa...”. Ne gledaj ga u oči. „Ima duge ruke. Ima male šake. Ima crne bradavice, izgledaju crne zato što joj je koža veoma bela...”.

Pauza. Obraća se Mladiću i riđokosoj Devojci.

Ima jedna izmena. Beznačajna. Kad mu kažeš „Čekala sam te više od sat vremena”, a ti joj odgovaraš „Kao da sam išao da se napijem” - znate kad. Sada treba da kažete: (*Vadi libreto. Čita*) „Čekala sam te. Dosta mi je čekanja. Neću da

provedem život u večitom čekanju". Onda ti brojiš do tri i kažeš: „Nisam bio sa drugom ženom. Moj jedini greh je što mislim na sutra". Ostalo je sve isto.

Tišina.

Da, znam da obično ne govorite tako, u životu. Zaboravite kako govorite u životu.

Tišina.

Znam da možete. I da vam čak i nije prvi put. Na poslu, u porodici, ko nekad nije morao da glumi? Sećam se svog prvog šefa, gospodina Baumana. Taj mi je zagorčavao život. Ali ja sam se pravio da mi je drag. Pitao sam ga za zdravlje - „Kako noga, gospodine Bauman?", smeškao mu se. Ko nije nekad morao da glumi? Godinama sam se, svakog popodneva kad se vratim kući pravio da je sve sjajno iako je taj dan bio bezveze. Svako ponekad mora da glumi, ne treba se zbog toga stideti.

Tišina.

Koncentrišite se na to što radite. Znam da je teško, zbog vozova. Probajte da ih ne čujete. Koncentrišite se na reči i na pokrete. (*Glumi*) „Konstruisao ga je oko hiljadu petsto druge majstor Peter Henlajn iz Nirnberga...". Koncentrišite se na reč i na pokrete i nećete čuti vozove.

Daje im libreto. Mladić pokušava da zapamti nove rečenice. Gotfrid se obraća Devojčici. Ona sedi na zemlji, sa glavom među rukama i nogama. Kraj nogu leži bačena lutka. Gotfrid je miluje po glavi.

Moramo da sačekamo još samo malo. Moramo da sačekamo dok se taj čovek ne pojavi. A kad se pojavi, uzmeš Valtera i kažeš: (*uzima lutku*) „Budi dobar, Valtere, kaži čiki dobar dan". Ne znamo ko je on, ni kad će doći, to niko ne zna, ali moramo biti spremi svakog trenutka. „Budi dobar, Valtere, kaži čiki dobar dan". Ako to dobro uradiš, ponovo ćemo videti mamu. Ona će doći jednim od tih vozova. Ako uradimo kako oni traže. Nećemo biti nestrpljivi, jel da, Rebeka? Uradićemo to koliko god puta bude trebalo sve dok se mama ne vrati, jel da da ćemo uraditi koliko god puta bude trebalo? Ako možeš ti, moći ću i ja. Pa čak i da ja ne mogu, da ja izgubim strpljenje, ti ga nećeš izgubiti. Nastavićeš do kraja. Za mamu. Za mamu i za mene, ako ja izgubim strpljenje. „Budi dobar, Valtere, kaži čiki dobar dan". I onda pesmica. Treba da otpevaš pesmicu. Pa i nije tako loše, a? To što traže da pevamo. Sećaš se one koju ti je mama pevala pred spavanje? Pesmicu za kraj.

Peva Devojčici pesmu. Devojčica ustaje, uzima lutku i peva.

Huan Majorga (Madrid, 1965), dramski pisac. Završio je filozofiju i matematiku, a doktor filozofije postao 1997. Predavao je matematiku u Madridu i Alkali de Enares, a trenutno je profesor na Visokoj kraljevskoj školi dramskih umetnosti u Madridu. Dobitnik je više pozorišnih nagrada, između ostalih i španske Nacionalne nagrade za pozorište (2007). Autor je preko pedeset dramskih dela i adaptacija tekstova Calderona, Lopea de Vege, Valje-Inklana, Lesinga, Dostojevskog, Ibzena i drugih autora. Dela su mu izvođena širom sveta i prevedena na preko 20 jezika. Na srpski je dosad preveden (i izveden) njegov komad *Jugosloveni*. J.S.